

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«Екологічна економіка в повоєнній Україні: досвід розвинутих країн після військових конфліктів»**

Виконала: студентка 4-го року
навчання,

Спеціальність:
051 «Економіка»

Кравченко Анастасія Сергіївна

Керівник Іванова Н.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент Григор'єв Г.С.,
кандидат економічних наук, доцент

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« ____ » _____ 20 ____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I Теоретичні засади екологічної економіки	5
1.1. Визначення та основні принципи	5
1.2. Роль екологічної економіки у сталих країнах	10
1.3. Переваги та виклики впровадження	11
Висновок до розділу I.....	15
РОЗДІЛ II Проблеми екології та екологічної економіки в Україні на теперішній час.....	17
2.1 Статистичний огляд екологічної ситуації в Україні	17
2.2. Вплив економічної ситуації на екологію.....	22
2.3 Вплив війни на екосистему України	24
Висновок до розділу II	27
Розділ III Досвід розвинутих країн після військових конфліктів.....	29
3.1 Приклади країн, які успішно відновлювалися після військових конфліктів	29
3.2. Впровадження екологічної економіки в процес відновлення України після війни.....	34
Висновок до розділу III	38
ВИСНОВОКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	42
ДОДАТКИ:	46

ВСТУП

Актуальність теми: базується на тому, що Україні необхідний розвиток стійкого економічного зростання особливо після військового конфлікту, котрий руйнує міста та встановлені екосистеми чим спричиняє екологічні катастрофи. А також, такий напрямок розвитку допомагає збереженню та відновленню довкілля та в загальному створенню більш довготривалого плану використання природних ресурсів при задоволенні потреб суспільства на встановленому рівні.

Вибір теми: обумовлений новизною поняття «екологічна економіка» та низьким рівнем вивчення цієї теми. Також зосереджений на необхідності вивчення практичного досвіду розвинутих країни, котрі відновлювались після воєнних конфліктів та впроваджували у своє відбудування стратегій сталого розвитку на базі екологічної економіки.

Наукове та практичне значення: з наукової точки зору це дослідження розширює розуміння впливу екологічних факторів на економіку країни та розробляє практичні поради у подоланні екологічних проблем у пост конфліктний період. З практичної сторони ця робота дає можливість інтеграції отриманих рекомендацій після проведеного дослідження для формування «зелених» політики та формування плану повоєнного відновлення.

Мета: аналіз екологічної ситуації в Україні на зараз та досвіду розвинутих країн у сфері екологічної економіки після військових конфліктів та на базі цього формування рекомендацій щодо стратегії впровадження подібних реформ в Україні проте з урахуванням усіх можливих недоліків враховуючи особливості країни.

Завдання роботи: Провести огляд теоретичних аспектів екологічної економіки та аналізу післявоєнних економічних та екологічних процесів. Дослідити досвід розвинутих країн у впровадженні екологічної економіки після

військових конфліктів. Визначити основні принципи та стратегії, які можуть бути корисними для України. Сформулювати рекомендації для українських органів влади та бізнесу щодо впровадження екологічних політик та практик.

Об'єкт дослідження: економічні та екологічні процеси та їх взаємодія одне між одним під призмою війни в Україні.

Предмет дослідження: вивчення практичного досвіду розвинутих країн у впровадженні екологічної економіки повоєнному відновленні та можливість застосування цих практик в сучасних умовах для України.

Методи дослідження: Кількісний та якісний аналіз, спостереження, порівняння та використання статистики, а також методи оцінки ефективності та прогнозування .

Огляд джерел дослідження: Робота базується на вивченні теорії за дослідженнями літератури Ю.М. Бажала, Л.Г. Мельник, В. О. Власенка та статей з оглядом екологічної ситуації в Україні на даний момент та проведення порівняльного аналізу на базі новин щодо екології за останні роки.

РОЗДІЛ I Теоретичні засади екологічної економіки

На початку дослідження потрібно звертати увагу на термінологію та теорію, котра буде розвиватися в подальшому протягом роботи. Тому цей розділ допоможе зрозуміти терміни «екологічна економіка» та «сталий розвиток» і чим вони необхідні для України у такий складний військовий час.

1.1. Визначення та основні принципи

Вперше поняття екологічна економіка було застосоване у публікації «Концепція екологічної економіки», котрі була присвячена економічному поясненню концепції сталого розвитку.

Згідно з дослідженнями літератури, існує декілька визначень поняття екологічної економіки. Юрій Бажал у своїй книзі зазначає, що екологічна економіка вивчає наукові проблеми, які особливо чітко проявляються на перетині економічних і природничих систем, акцентуючи увагу на їхній взаємозалежності. Цей підхід ґрунтується на розумінні взаємозв'язку та коеволюції між економікою та навколишньою природною екосистемою, досліджуючи впливи техногенного економічного зростання на біосферу Землі.[2 с. 184]

В. О. Власенко вважає, що екологічна економіка — це така модель економічного розвитку, яка веде до підвищення добробуту людей, економічного зростання і зміцнення соціальної справедливості, одночасно знижуючи ризики для довкілля та дефіциту природних ресурсів. [3]

Л. Г. Мельник зазначає, що екологічна економіка є галуззю знань, яка досліджує взаємозв'язки між природними та економічними системами. Вона зародилася у 1960-х роках у економічно розвинених країнах, базуючись на поєднанні ресурсної економіки з економікою природокористування та галузями традиційної екології.[4]

З цих визначень можна прийти до розуміння, що це дослідження розвитку економіки з урахуванням ризиків для екології, оцінка їх впливів одне на одного та аналіз можливих результатів їхньої взаємодії. Це направлення наразі є надзвичайно важливим для нашої планети та світу в цілому, адже спочатку людство просто розвивалося та споживало ресурси так ніби вони нескінченні, потім почалися перші проблеми і у поняття «економіка» постало за основу отримувати якомога більше вигоди від використання якомога меншої кількості ресурсів, але такий принцип теж згодом почав приносити проблеми, тому що не враховувався фактор довкілля та його забруднення. Отже, з цього можна зрозуміти що екологічна економіка це еволюція класичного розуміння економіки, котре трансформує базове поняття у нове формулювання – це отримання більшої корисності від використання меншої кількості ресурсів взявши до уваги екосистему. Важливою складовою цієї теорії є переробне виробництво та вторинне використання, котре знижує витрати на створення, зменшує кількість використаної сировини та дозволяє отримувати фінальний продукт. Природа створює ресурси для економічного розвитку, а також поглинає виробничі відходи та забруднення, котрі створюються у процесі діяльності, рис.1.1

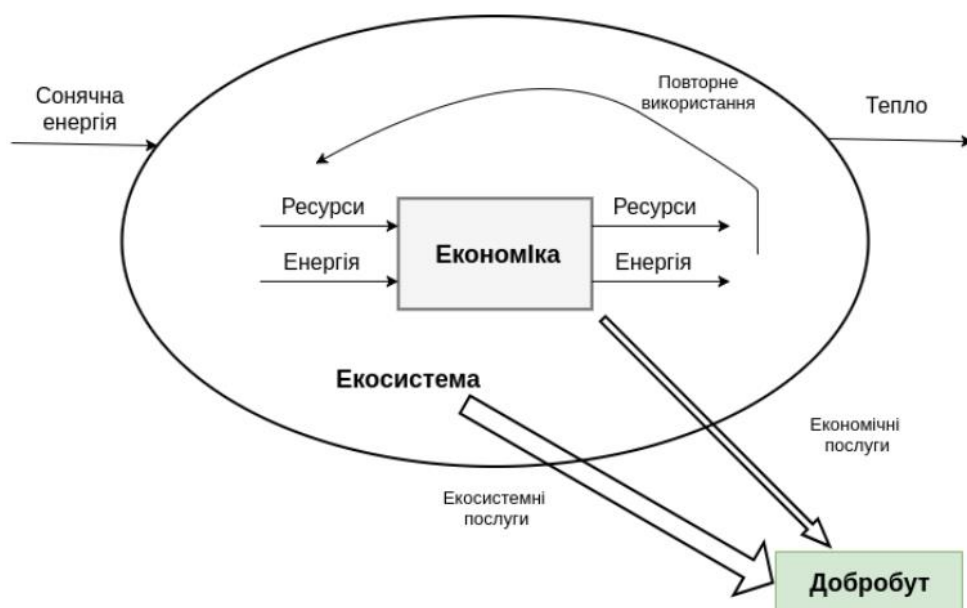

Рис. 1.1 «Кругообіг енергії» Джерело: [6]

Екологічна економіка у свою чергу має на меті розвиток використання енергії та ресурсів екосистеми у глобальному сенсі. Проте зростання має свій максимум, що робить його неекономічним – витрати на збільшення економіки перевищують вигоди від її зростання, рис.1.2.

Рис. 1.2 «Взаємозв'язок екології та економіки» Джерело: [6]

У такому ключі зростання можна дійти висновку, що постійний розвиток неможливий. Таким чином на якомусь етапі економіка зі зростання має перейти у розвиток, тобто задоволення потреб людства за використання тієї ж або меншої кількості ресурсів.

Продовжуючи дослідження важливо проаналізувати основні етапи розвитку екологічної економіки як науки в цілому, рис.1.3.

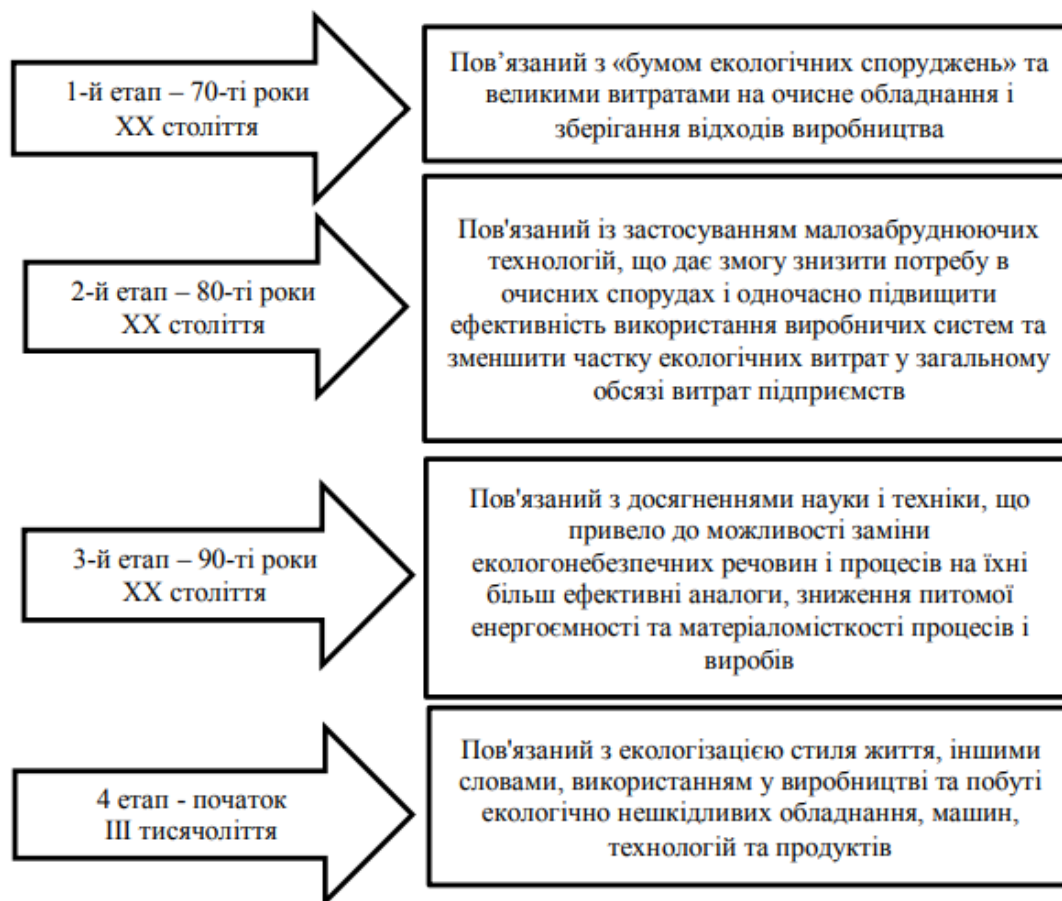

Рис. 1.3. Історія розвитку екологічної економіки. Джерело: [3]

Проводячи дослідження поняття екологічна економіка, часто зустрічається дослідження Едварда Дейла, у якому він аналізує перспективи економічного зростання з поняття сталого розвитку, концентруючи особливу увагу на екології. Відтак є три методи поєднання економічної вигоди з екосистемою довкілля:

Згідно з першою стратегією, відомою як "стратегія економічного імперіалізму", економіка, як підсистема, розростається доти, поки не включить у себе абсолютно все. Підсистема стає ідентичною цілій системі, і економіка охоплює всі сфери життя, де все має свою ціну. Інтерналізація зовнішніх факторів, тобто перетворення додаткових витрат, спричинених зовнішніми факторами, у внутрішні витрати виробництва, досягає максимуму, і не залишається нічого, що перебувало б поза економікою. [2, с.189]

Простіше кажучи це підпорядкування усього, що оточує людство економіці та надання йому ціннісної вартості і так економіка стане основним контролюючим моментом відносин. Але не все можна точно проаналізувати, запланувати та розрахувати, тому така теорія є цікавою проте потребує більшого розвитку.

Друга стратегія передбачає скорочення розмірів економіки до її повного зникнення, в результаті чого все навколо стає частиною екосистеми. Цей підхід називається "екологічним редукціонізмом". Такий варіант неможливий доти, поки існують люди, адже їх взаємовідносини базуються на економіці, і вихід з цього обігу неможливий через постійні потреби, які мають бути задоволені. Для цього був створений обмін, який і становить основу економічних відносин навіть у найменшій формі. [2, с.189]

Перші підходи Едварда Дейла йдуть як повне схилення до одного з напрямків на шкоду іншому, що неможливе в наших умовах і тому не є реалістичною.

І останньою стратегією є підхід, запропонований Г. Дейлі, який розглядає економіку як підсистему екосистеми. Дейлі визнає, що економіка не вільна від законів природи, але її не можна пояснювати лише ними. Економіку людей не можна зводити до природної системи, оскільки поняття вартості є більш широким, ніж просто втілена енергія чи перевага, що сприяє виживанню. Водночас економіка не повинна поширювати свої базові уявлення про ефективність політики, засновані на критеріях ефективного розміщення ресурсів, на всю природну систем. Розгляд планети як тераріуму, що централізовано планується алхіміками, де немає нічого незайманого або випадкового, а всі елементи можуть бути перетворені на золото і набувати найвищої інструментальної вартості для людей, є прямим шляхом до біди. [2, с.189]

Саме ця стратегія і є базовою для «екологічної економіки», адже неможливо відокремити одне поняття від іншого чи зробити світ повноцінним концентруючись на чомусь одному, з кожного визначення представленого

вище можна зрозуміти, що вони взаємопов'язані та знаходяться під постійним впливом одне на одного. І тому досліджуючи територію з економічної точки зору потрібно постійно досліджувати й екологічну систему довкілля.

1.2. Роль екологічної економіки у сталих країнах

Вже зрозумівши саме поняття можна переходити до його ролі у світі тому цей пункт буде присвячено цьому питанню.

Екологічна економіка займає ключову позицію у підтримці сталості розвинених країн, адже допомагає з теоретичною та практичною базою для вирішення проблем у балансуванні між економічним зростанням, соціальною справедливістю та захистом екології.

Для початку розглядається зв'язок між екологічною економікою та сталим розвитком. Як зрозуміло з першого пункту вона спонукає до зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля, сприяє тенденції до збільшення використання відновлюваних джерел енергії, допомагає зменшувати парниковий ефект від діяльності людини та позитивно впливає на збереження біорізноманіття. При цих всіх пунктах, такий вид економіки також зберігає основне поняття – це задоволення потреб людства при використанні меншої кількості ресурсів.

Також говорячи про екологічну економіку не потрібно забувати про технологічний прогрес та інноваційність яку воно несе в собі. Для підтримки екологічності виробництва та забезпечення його ефективності потрібні особливі умови та технічне забезпечення таким чином спонукання до розвитку суспільства у ключі сталого розвитку допомагає людству розвиватися в новому напрямку, який на даний момент є дорогим задоволенням проте з кожним роком показує свою цінність та необхідність.

Приклад:

Насправді світ зараз в такому періоді, коли вже створено дуже багато цікавих та екологічних варіантів виробництва, проблема лише в тому що це коштує дорожче ніж класичний спосіб виготовлення. Проте успішні технічні розробки, котрі тепер мають високу популярність серед людей – це електроавтомобілі та сонячні батареї, котрі стають трендом та дають людям більшу автономність від заправних станцій та комунальної електроенергії.

Наступним важливим моментом для розвитку є підтримка зі сторони держави, котра має важливе значення для будь-якого розвитку в межах країн. З політичної точки зору на екологічну економіку впливають програми стимулювання застосування, податкові пільги для «зелених» технологій та встановлення стандартів і обмежень щодо викидів на виробництві.

1.3. Переваги та виклики впровадження

На останок до цього розділу можна почати розглядати більше практичні елементи дослідження. І тому ця частина буде зосереджена на перевагах та проблемах, які «йдуть поруч» з впровадженням екологічної економіки у життя.

Перш за все переваги котрі можна зустріти під час впровадження та за використанням:

1. Обдумане використання природних ресурсів. Екологічна економіка в позитивному ключі впливає на використання природних ресурсів та провокує зменшення відходів на виробництві, що підтримує екосистему території та забезпечує довшим терміном життя ресурсів для виготовлення продуктів та товарів.
2. Стале використання енергії. Мотивація до використання альтернативних джерел енергії та більш енергоефективне обладнання допомагає у боротьбі з залежністю від небезпечних, токсичних та невідновлюваних джерел енергії, котрі до цього користувались великим попитом, адже легко та швидко приносили велику купу

енергії. Також такий підхід у вигляді відсторонення від теплоенергетики допоможе знизити викиди парникових газів котрі руйнують озоновий шар та шкідливо впливають на здоров'я людини.

3. Стимулювання технологічних змін та інновацій. Ця ідея вже вказувалась у цій роботі, але це безумовна перевага котра постає перед людством. Так екологічна економіка потребує певного нестандартного обладнання, це допомагає розвитку робочих місць та спонукає людей до дослідження.
4. Соціальна рівність. У світі існує купа прикладів міст, які через велике виробництво повністю знищують здоров'я свого суспільства та природи навколо, проте за поширення «зелених» стандартів, доступ до чистого повітря та екосистеми стане можливим кожному.
5. Внутрішнє ціноутворення: Зелена економіка поєднує в собі екологічні та соціальні витрати, котрі створюються при економічній діяльності у ринковій ціні. Шлях для досягнення цього базується на: екологічних податках, квотах та субсидіях на викиди вуглецю. Такі регулятори заохочують виробництво та споживання до більш сталих моделей.
6. Перегляд традиційних показників. Наразі найбільш вагомим показником для країни є ВВП, проте за стилістикою екологічної економіки потрібно більше комплексні показники, які включають і добробут суспільства, і стан природи на момент оцінки. Такий аналіз дозволить більш ґрунтовно аналізувати залежність економіки та успіху країни від екологічної та соціальної ситуації.
7. Зміна пріоритетів: економіка навколишнього середовища кидає виклик традиційним показникам економічного прогресу, таким як валовий внутрішній продукт, на користь більш комплексних показників, які враховують добробут людей і стан навколишнього середовища. Це може включати такі показники, як індекс сталого розвитку (SDI) або індекс реального прогресу (GRI).

Переваги у цьому питанні, вже були озвучені в розкид у цій роботі, але зібравши їх до купи вони демонструють позитивне майбутнє чим демонструють себе достатньо суттєвими та впливовими для того, щоб спонукати їх впровадження у життя.

Далі можна говорити про виклики, з якими зустрічається країна на моменті, коли хоче почати розвиток в сторону «зеленого» стилю існування. На разі можна говорити про такі недоліки:

1. Вартість інвестицій у впровадження та розробку. Такі зміни будуть вимагати величезні грошові та інтелектуальні вклади на всіх рівнях, від створення технології, до залучення людей у їх використання. Дані вимоги можуть бути занадто високими для певних секторів економіки.
2. Вплив на конкурентоспроможність певних підприємств. Строгі стандарти та вимоги, як вже вказано в минулому пункті будуть потребувати великі грошові вливання, які маленькі компанії не зможуть витримати і зникнуть, а можливо підуть і цілі галузі, котрі будуть не достатньо розвиненими для цього.
3. Обов'язковість глобальних домовленостей між країнами. Це справжній виклик для країн, адже екологічна економіка глобальна, тому що парниковий ефект відчувають усі, навіть ті, хто не виробляли вуглець взагалі, тому навіть якщо одна країна перелаштується потрібно мотивувати й інших до змін. Так можуть створитися певні домовленості та спілки. До прикладу країни Європейського Союзу разом розробляли екологічні політики, субсидії та покарання і вони сприяють розвитку екологічної економіки у межах країн союзників.
4. Прямий вплив на ринок праці. Впровадження екологічної економіки може змінити ринок праці в Україні, адже деякі галузі можуть взагалі зникнути, найбільшу загрозу відчують ті, хто мають залежність виробництва від використання невідновлюваних ресурсів та неекологічних технологій.

5. Політичні зміни. Введення екологічних принципів у «життя» країни часто потребує підтримки зі сторони уряду, адже це та інституція котра приймає важливі для нації рішення та може використовувати інструменти мотивації щодо впровадження або табу на будь-що
6. Висока потреба у даних. Це норма для будь-якого розвитку, адже перед витратою сил та грошей на будь-що потрібно проаналізувати статистику та певні дані і з цього робити висновки, проте навіть на їх використання результат не завжди можна передбачити.

Проте не дивлячись на усі виклики, з якими стикається впровадження екологічної економіки майбутні переваги варті короткочасних проблем з якими можна зустрітися, адже саме вона пропонує багатообіцяючий шлях до здорового та реального майбутнього.

Висновок до розділу I

Закінчивши першу частину можна прийти до декількох висновків:

Перше, екологічна економіка – це відносно молоде поняття, котре з'явилося в 70-х роках 20-го століття, воно поєднує в собі дві окремі системи, котрі разом генерують базу для сталого розвитку та несуть в собі майбутнє для розвитку суспільства. Взнявши до уваги екологічну частину можна трансформувати виробництво в переробну сферу та використання природних ресурсів з розумом, це гармонує з поняттям економіка, котра націлена на створення більшого за використання меншої кількості ресурсів у виробництві.

Наразі вона постає невід'ємною частиною життя країни у її напрямку до сталого розвитку. Найважливішим і впливовішим є те, що вона поєднує в собі найважливіші ідеї, адже забезпечує розвиток економіки беручи до уваги збереження природних ресурсів та контролюючи чи навіть зменшуючи негативний вплив виробництва та життєдіяльності людини на природу, яка її оточує.

Проте вплив інтеграції ідей екологічної економіки у сталі устрої країни буде зустрічати перешкоди, які не кожен зможе обійти. І найбільш небезпечними з усіх для України є потреби у великій кількості інвестицій, від у розробки ідеї та створення технології або вже закупівлі готової продукції до самої реалізації та формування політичних інструментів впливу на населення та економічний ринок. Також такий вид діяльності буде вимагати глобальної інтеграції, за якої усі зміни будуть контрольована союзниками та в потрібний момент можна отримати інформаційну чи фінансову допомогу. Також важким буде вплив на соціум, адже люди складно звикають до того, що кардинально змінює їх життя. Але якщо витримати початкові перешкоди та все ж таки ввести норми екологічної економіки у стандарти на рівні країни чи союзу країн, то їх майбутнє буде більш стабільним та з можливим вдалим кінцем, якщо не станеться ніяких катастроф.

Отже, екологічна економіка посідає вирішальну позицію у житті розвинутих країн та їх подальших планах сталого розвитку, адже допомагає досягати економічного «розквіту» за економії ресурсів та з позитивним впливом на здоров'я людства.

РОЗДІЛ II Проблеми екології та екологічної економіки в Україні на теперішній час

По закінченню теоретичної частини можна переходити, до більш наочних речей та проаналізувати екологічну ситуацію, яка наразі склалась в Україні та проглянути чому ці показники важливі.

2.1 Статистичний огляд екологічної ситуації в Україні

Перш за все говорячи про екологічну ситуацію згадується питання глобального потепління, окремо даних лише по Україні немає, проте можна проглянути світову статистику, котра демонструє, що планета вже нагрівається до +10 градусів за Цельсієм, що вказує на високий рівень вуглекислого газу в повітрі. Хоча можу сказати, що за гарним географічним положенням України стоїть також плюс в тому, що населення поки не відчуває таких явних температурних змін, як в країнах ближчих до екватора, рис.2.1.

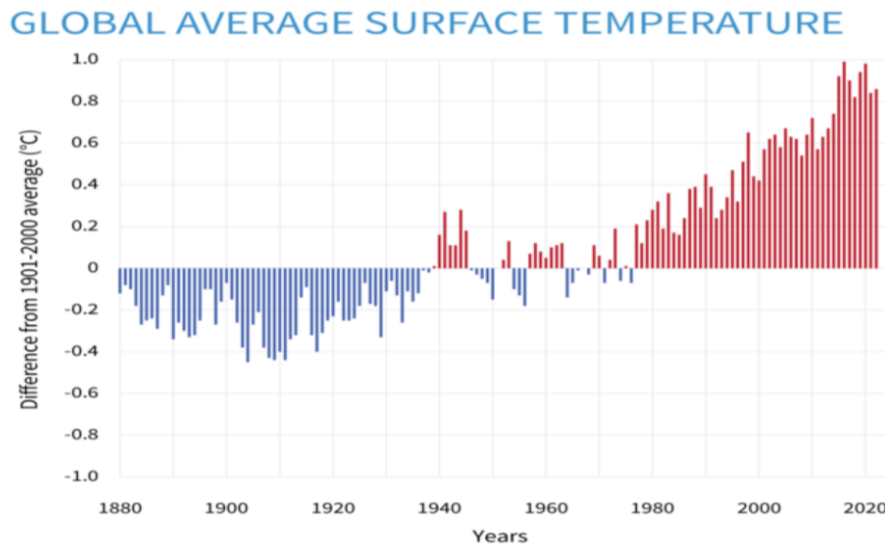

Рис 2.1 Глобальна середня температура на поверхні. Джерело: [7]

Наступний впливовий показник котрий вже вказувався в першому пункті – це рівень забрудненості повітря. З часів ковіду і до тепер, через закриття повітряного простору Україна значно очистила забрудненість повітря, наразі

найбільш забрудненим містом є Ужгород, а серед світових столиць за рівнем забруднення повітря Київ займає 100 місце. Тобто, статистично ситуація виглядає достатньо прийнятною, але по закінченню війни, коли відновляться повітряні сполучення та виробництво, тоді рівень точно почне рости і на це потрібно звертати увагу. Також статистично доведено, що якість повітря впливає на здоров'я нації, воно викликає: хронічні хвороби легень, пневмонію, рак легень, ішемічні хвороби серця та ще деякі неінфекційні хвороби. Отже за дослідженнями на 2020 рік у крупних містах України перевищують показники формальдегіду, фенолу, аміаку, вуглекислого газу та ще багатьох небезпечних та токсичних показників. На рис 2.2 чітко видно, Україна рухається в напрямку зменшення токсичних викидів у повітря, але це виконати достатньо складно, проте з 2004 по 2021 роки цей показник впав майже в половину, рис.2.2.

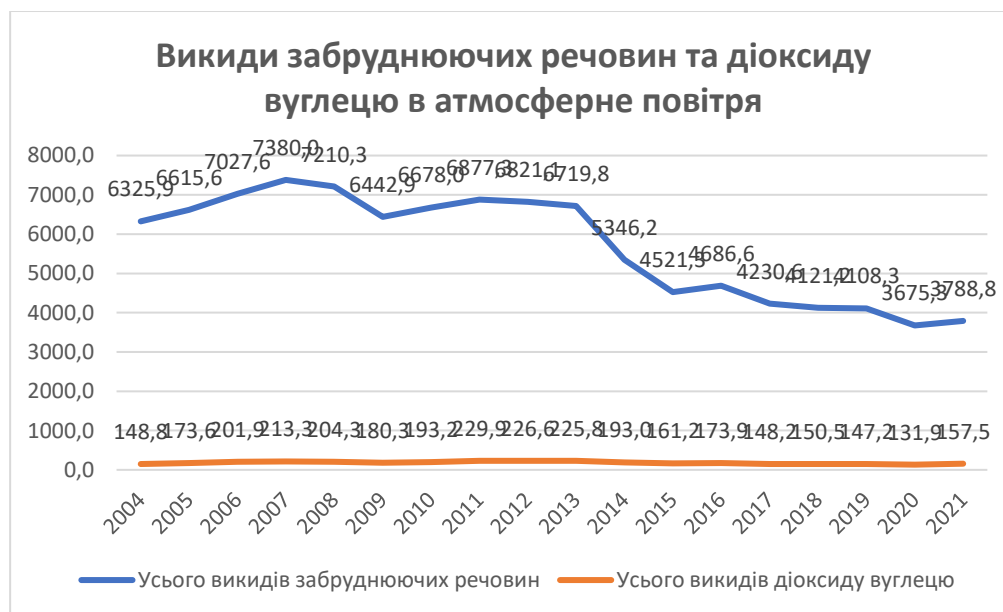

Рис 2.2 Об'єм викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, створений авторкою на підставі джерел: [8]

Ще одним показником, на котрий варто звернути увагу є якість водних ресурсів і в Україні з цим проблеми. Україна посідає 32-ге місце із 40 Європейських країн за рівнем нестачі водних ресурсів, так лише 4% території країни займають водоймища, а її запаси переважно поповнюються

за допомогою опадів. І оскільки у світі йде глобальне потепління рівень опадів стає нижчим через що водний рівень теж падає, та призводить до збільшення концентрації забруднення води навіть без додаткового забруднення зі сторони людини.

Наступним важливим питанням по Україні є статистика обсягу відходів і вона достатньо показова, хоча і застаріла, адже за часів війни на відходи звертає увагу менша кількість людей. Отже як можна бачити на рис. 2.3. населення України створює велику кількість відходів, які не покриває переробна сфера і все сміття йде на звалища де накопичується отруюючі ґрунти навколо та займаючи величезну кількість місця. Також не дивлячись на спад з 2014 по 2017, можна бачити, що рівень створення сміття та відправлення його до сміттєзвалищ знову росте. У світі наразі йде тенденція до зменшення кількості пакувань на товарах, що допомагає боротись з проблемою, але в Україні тепер нова проблема – це військове сміття, тобто вибухові пристрої та залишки війни котрі також тепер забруднюють землю та ліси і руйнують структуру і з цим сміттям важче розібратися, рис.2.3.

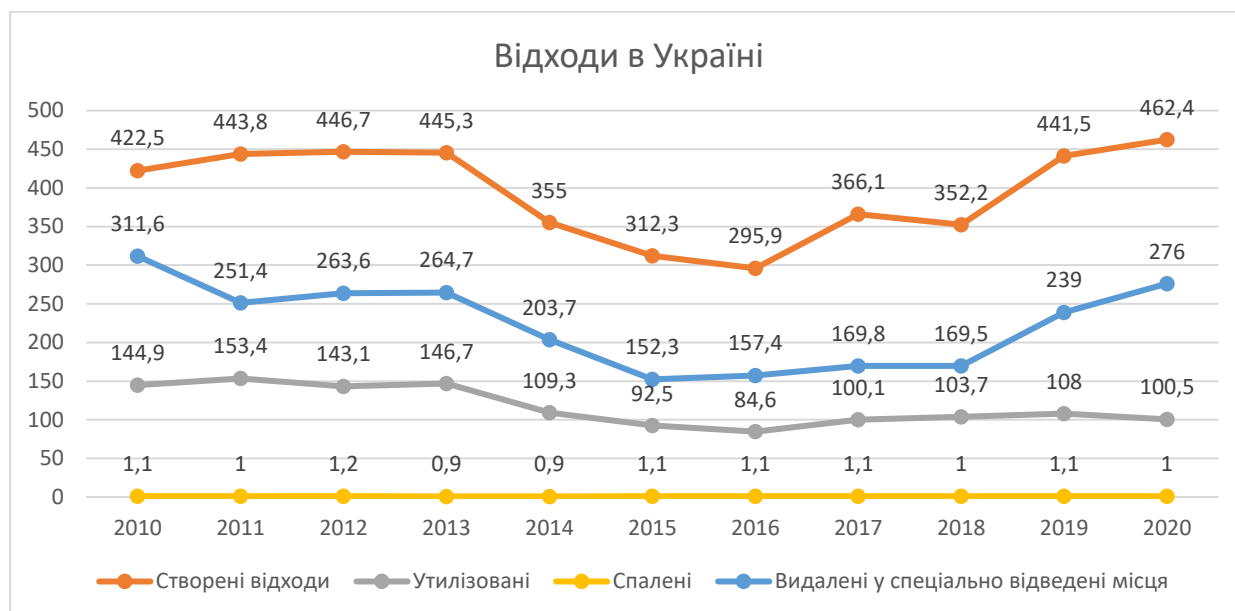

Рис 2.3 Рівень відходів в Україні за різними категоріями. Створений авторкою на підставі джерел: [9]

Лісовий фонд зменшується через незаконну рубку дерев та недбале ставлення до лісових ресурсів. Біорізноманіття також під загрозою через знищення природних місць мешкання та вирубки лісів.

Тепер трошки зрозумівши екологічну ситуацію, яку Україна має на зараз можна переходити до екологічних катастроф, котрі тут відбулися і які наслідки вони мали.

- Забруднення повітря у Києві. Як столиця України це місто має найбільшу кількість людей, а отже і машин котрі створюють вуглекислий газ, також влітку все частіше стають нормою пожежі на торф'яниках, які забруднюють повітря та руйнують екосистему.
- Чорнобильська зони. З глобальним потеплінням літо стало жаркішим та з меншою кількістю опадів, о викликало більшу можливість лісових пожеж і зона відчуження також часто буває у вогні, який у своїй більшості викликають підпалом трави. І так 67 тисяч гектарів було у вогні.
- Паводки на Заході. По весні річки виходять з берегів також масштабність проблеми додають засміченості річок побутовим сміттям. І коли вода витікає з берегів ріки вона починає дуже швидко бігти по схилах і тоді постає проблема з масовою вирубкою лісів, адже дерева мали її зупиняти, а так вона лише набирає швидкості та руйнує населені пункти.
- Танкер Delfi. Пошкоджений танкер шторм виніс до узбережжя одеського пляжу і він пролежав там 10 місяців, все виглядає не страшно, проте фахівці постійно звітували про те, що з нього витікає паливо та нафтопродукти. Отруйні плями курсували біля пляжів та вбивали морську фауну.
- Руйнація Каховської ГЕС. Найбільш масштабніша екологічна катастрофа котра сталась в Україні за останній час та змінила життя багатьом українцям. Підрив Каховської греблі призвів загибель багатьох видів рослин та тварин, затоплення значної території, зміну річкових каналів та забруднення Дніпра.

Ці катастрофи дуже сильно впливали та впливають на життя країни, деякі можна вирішити взявши під контроль штрафами та переглянувши норми контролю за дотриманням правил, а інші зможе виправити лише час та спроби покращення ситуації.

Тепер коли усі важливі екологічні моменти розглянуті можна поговорити про заходи, які Україна впроваджувала для покращення екологічної ситуації.

Першим та найважливішим є штрафи за несанкціоновані вирубки лісів та підпал трави, вони є дуже важливими, адже їх недотримання викликає багато проблем як для людей, так і для природи.

«Зелений тариф» - це політика, що стимулює населення до використання відновлюваних джерел енергії. Він полягає в тому, що людина сама встановлює у себе сонячну батарею або вітряк та акумулює її, а надлишок продає на використання державі в 4-5 разів дорожче за тарифи, таким чином за декілька років вертаються інвестиції у обладнання і людина заробляє на тому, що генерує електроенергію.

Також важливо не забувати про дітей, адже це майбутнє і школи проводять «суботники» на яких учні мають прибирати територію школи, так вони дізнаються, що сміття викидається дуже багато і що не так легко його прибирати і таким чином в майбутньому будуть думати перед тим, як щось викинути на землю.

До повномасштабного вторгнення Україна вже починала розробляти та застосовувати політики у бік сталого розвитку шляхом екологічної економіки. Першим що можна до цього зазначити є угода про асоціацію з ЄС, за якої країна мала:

- Збільшити енергоефективність впровадження енергозберігаючих норм у будівництво;
- Стимулювати генерацію зеленої енергії;

- Зменшувати забруднення навколишнього середовища шляхом вдосконалення моніторингу довкілля;
- Оновлення та вдосконалення очисних споруд;
- Посилення контролю за збереженням рідкісних видів тварин та рослин;
- Боротись з незаконним видобутком природних ресурсів.

Також країна в цілому визначала напрямки сталого розвитку до 2030 року пріоритети мали надаватись:

- Зменшенню забруднення екосистем;
- Збереженню та відновленню екології;
- Створенню планів раціонального використання природних ресурсів у виробництві;
- Створення умов для переходу на екологічні види транспорту;
- Залучення людської підтримки та підвищення рівня екологічної свідомості серед населення.

А для того, щоб йти в тому напрямку Україна почала проводити реформи та вносити зміни на законодавчому рівні так почало з'являтися пільгове кредитування для екологічних проєктів, податкові стимули до інвестування у екологію та «зелені» облігації. У рамках цих змін було створено нове міністерство: Міністерство з захисту довкілля та природних ресурсів, яке формує та реалізує державні політики у сфері охорони та оновлення довкілля.

2.2. Вплив економічної ситуації на екологію

Вже побачивши ситуацію, яка складається в Україні, також хочеться прослідкувати взаємозалежність впливу економічного стану країни на екологію і тому цей розділ буде присвячено цій темі.

Це питання можна розглядати зі сторони економічного розвитку без уваги до природи і тоді виходить деградація довкілля і причиною цьому є декілька факторів:

- Виснаження ресурсів. Активний розвиток економіки часто призводить до понад нормованого споживання природних ресурсів, які не відновлюються і такі непродумані ідеї викликають зменшення кількості ресурсів або їх цілковите зникнення, забруднення навколишнього середовища та руйнування сталих екосистем. Ці та інші наслідки будуть впливати на можливість виживання людства у майбутньому.
- Збільшення озонового шару. Економічна діяльність зазвичай пов'язана з виробництвом та продажами, які викликають збільшення викидів та парникового ефекту, забруднення навколишнього середовища, а за викидом токсичних речовин ще й руйнування здоров'я населення.
- Збільшення купівельної спроможності населення. Покращення економічної ситуації та добробуту нації призводить до зростання споживання та потреб. Такі зміни призводять до збільшення шкідливих викидів, адже збільшується кількість автомобілів та створення більшої кількості відходів.

Ці фактори є достатньо песимістичними, адже Україна вже має приклади невдалих шляхів розвитку і тому може вчитись на помилках інших, щоб не створювати свої.

Іншою стороною впливу економіки на екологію, можна назвати більше позитивною та спрямованою на турботу про довкілля. Отже це:

- Створення переробки сміття. Останнім часом виготовлення речей з вживаного пластику набирає популярності та варте уваги зі сторони, що можна побачити проаналізувавши тренди у розвинених країнах. Також вторинне використання пакувань допомагає економити на виробництві та зменшувати відходи з нього чим впливає на зменшення сміттєзвалищ.
- Підтримка сталого розвитку країни. Використання економічних інструментів впливу (податкові пільги, субсидії і т.д.) на стимулювання сталого розвитку та заохочення людей та підприємства до цього. Також

інструменти покарання, котрі використовуються для залякування у разі цілеспрямованого руйнування екосистеми.

- Розвиток технологій. Економічна стабільність країни дозволяє їй більш широко використовувати свої грошові ресурси та інвестувати їх в розробки екологічних технологій.
- Природний розвиток. Розвиток парків в містах та засадження лісів вимагає зайвих інвестицій, котрі допомагають відновлювати кисень в природі та підвищують соціальне задоволення суспільства.

Для початку завжди потрібно розуміти, що в світі все взаємопов'язано і тому вплив економіки на екологію можна оцінити під призмою політичних, культурних та технологічних факторів і на якому рівні вона їх має.

Проте щодо України, то вплив є достатньо істотним, адже коли економічний стан країни стає впевнено спокійним, тоді народу легше і він буде задумуватися не лише про короткострокове благополуччя своїх дітей, але і про майбутнє своїх дальніх нащадків і про те, яка країна їм залишиться.

2.3 Вплив війни на екосистему України

Останній важливий момент цього розділу – це вплив війни на екосистему України, який за два роки став достатньо істотним відчутним і чим довше продовжуються військові дії, тим гіршою стає ситуація.

Війна руйнує життя людей та країни, але також не варто забувати про диких тварин та ареали де вони проживають. Руйнування Каховської ГЕС призвело до загибелі багатьох видів десятків тварин, котрі там проживали, а лісові битви та пожежі знищують біорізноманіття рослин та впливають на переселення тварин до інших територій або взагалі загибелі. Також потрібно не забувати про масові загибелі сільськогосподарських голів, а також про розстріли в зоопарках та загибель домашніх тварин, котрих господарі залишили прив'язаними вдома. Ще одним видом тварин, котрі постраждали від бойових дій йдуть морські жителі, які часто зустрічають у морі морські бомби та вмирають, плутаються в розтяжках та засмоктуються у гвинти кораблів.

Внутрішні міграції в Україні допомагають наразі людям врятувати своє життя та життя своїх близьких і наразі це найважливіше, проте в загальному це теж може викликати проблеми в майбутньому, адже збільшення населення певної території додає навантаження для землі. Збільшується кількість людей котрі захочуть займатися сільським господарством, як це було вдома, також збільшиться кількість сміття та вимоги щодо об'ємів водних ресурсів. Таким чином в майбутньому ресурси цієї території швидко нищаться та не зможе відновитися.

Важливою частиною економіки України є сільське господарство, яке також піддалось впливу зі сторони війни. Багато полів згоріли від обстрілі інші довелося спалити господарям самостійно через небезпеку нерозірваних боєприпасів та неможливість їх розмінувати в умовах бойових дій. Такі пожежі поширюються дуже швидко та збільшують токсичні викиди у повітря.

Останнім та найстрашнішим для природи є забруднення та отруєння котре виникає через використання боєприпасів та інших небезпечних військових інструментів. Так руйнуються ліси, отруюється земля та вода, котрі на очищення будуть витратити десятки років. Обстріли пошкоджують ще й очисні споруди, через що неочищена вода продовжує курсувати до морів та потрапляти у ґрунтові води забруднюючи ще й землі. Наприклад, у 2022 році російські війська зруйнували очисні споруди в Авдіївці, що призвело до забруднення річки Сіверський Донець.

А говорячи про конкретні приклади регіонів, котрі постраждали від війни:

1. Пожежі в Чорнобильському лісі, які збільшили токсичні викиди у повітря, а військові проходи зоною відчуження призвели до підняття радіаційного пилу, котрий дуже небезпечний навіть зараз.
2. Бойові дії на Чорному та Азовському морях, обстріли та мінування в морях призвели до того, що популяції багатьох видів фауни вимерли та від стресу почали змінювати свої ареали існування

3. Бойові дії на території Донбасу, ці багаторічні обстріли спричинили значне забруднення землі, води та повітря, котре через війну неможливо поки що оцінити. Також на цих територіях сталися значні втрати лісів та заповідних зон, котрі ще довго неможливо буде відновити.

Враховуючи ці фактори, війна має серйозний вплив на екосистему України, що може мати довгострокові наслідки для природного середовища та людського здоров'я. Тому страшно уявити з чим у майбутньому потрібно буде розбиратися зі сторони екології, щоб підтримати здоров'я нації та зберегти позицію України, як топового виробника сільськогосподарської продукції.

Висновок до розділу II

Цей розділ було присвячено статистиці екологічних показників по Україні та впливу економіки та війни на екологічну ситуацію.

Отже, як видно на графіках та статистичних аналізах Україна почала докладати зусиль у тому, щоб зменшувати вплив на екологію, це можна побачити в тому, що з роками почала падати кількість сміття, в половину зменшились шкідливі викиди у повітря так позитивний вплив несуть відновлювані джерела енергії у приватному майні та державному, хоча його зовсім не достатньо для забезпечення країни.

Взагалі відмовитись від сміття викидів оксиду та інших токсичних речовин для світу буде нереально за такої кількості людей на планеті, проте стабільне зменшення цих показників є позитивним та зможе продовжити існування планети у такому вигляді, як є наразі.

У загальному дуже логічно, що екологічна ситуація залежна від економічного впливу, проте дослідити та зібрати всі факти у купу допомагає більш чітко та зрозуміло побачити наскільки необхідно правильно продумувати та планувати виробництво з урахуванням екології навколо.

Отже, економічний вплив на екосистему може як призвести її до розквіту так і загубити, проте навпаки це теж працює. Спочатку про економічний вплив:

Якщо вибрати агресивну стратегію швидкого розвитку, то економіка швидко розвинеться та стане стабільною на певний період часу, проте такий шлях загубить повністю запас природних ресурсів, які не відновлюються або відновлюються століттями і тому «швидкий розквіт принесе і швидку загибель».

З іншого боку, якщо у економічній стратегії врахувати усі особливості навколишньої природи, то за умов технічної та інтелектуальної підтримки повільно, але можна дійти до показників, як в першому прикладі проте природа

та здоров'я народу буде збережене, а також збережеться певна кількість ресурсів, які можна використовувати у виробництво та переробляти відходи для задоволення своїх потреб без видобування нових.

Ну а залежність економіки від екології можна побачити навіть в двох прикладах вище, саме тому необхідний баланс, який досягається поєднанням цих двох наук.

І останнім що висвітлювалось у цьому розділі був вплив війни на екологію, тобто оцінка шкоди яку вона спричинила та в загальному розуміння масивів роботи щодо відновлення.

Війна – це руйнівна сила, котра знищує усе на своєму шлях, окрім ринку з розробки та виробництва зброї, а в Україні цей сектор не розвинутий взагалі, тому постраждало усе від людей до тварин. Говорячи про екологію бойові дії на території України спричинило декілька екокатастроф та загибель тисяч голів свійських та диких тварин, а також знищення десятків посівів та лісів, це лише з того, що вже відомо, також не варто забувати про забруднення водоймищ, яке відбувається через використання хімічної зброї та боєприпасів.

Отже, поки війна не закінчиться не можливо точно сказати наскільки жахлива екологічна ситуація в країні, але з того що відомо відновлювати доведеться багато та звикати до нових екологічних реалій.

Тож, другий розділ допоміг більш широко оцінити ситуацію котра була та наразі відбувається в Україні та фактори, які її спричиняють.

Розділ III Досвід розвинутих країн після військових конфліктів

Останній і найважливіший розділ у якому буде проводитись аналіз досвіду зарубіжних країн та на їх основі надання рекомендацій, котрі зможуть забезпечити більш ефективно впровадження змін в Україні в бік екологічної економіки.

3.1 Приклади країн, які успішно відновлювалися після військових конфліктів

Світ існує вже достатньо довгий період часу і військові конфлікти завжди присутні у історії народів, тому для України зараз є логічним проглянути успішні приклади повоєнного відновлення, щоб зробити свою орієнтовну стратегію для просування у майбутньому. Країни, котрі будуть братися за приклад – це Японія, Німеччина, Ізраїль та Південна Корея.

Це приклади країн, які досягли значного прогресу у впровадженні зеленої економіки та стали лідерами в цій галузі. Їхній досвід є надзвичайно цінним і може слугувати джерелом натхнення та прикладом для інших країн, у тому числі для України.

Японія – це країна, яка відома інноваційними технологіями та ефективними заходами для акумуляції енергії та зменшення впливу на навколишнє середовище. Вона постійно досліджує та впроваджує проекти зеленої енергетики, такі як сонячна енергія та енергія вітру, і докладає зусиль у зменшенні потреби використання енергії від невідновлюваних джерел енергії, таких як вугілля.

Японія є прикладом країни, яка досягла значних успіхів у впровадженні екологічної економіки. Вона має одну з найбільших у світі еко технологічних баз і активно розвиває відновлювані джерела енергії, особливо сонячну та вітрову. Японія надає великого значення енергоефективності, енергозбереженню та розумному управлінню ресурсами.

Інноваційним з їх сторони є розробка та створення «екологічних міст та районів». Вони створені з урахуванням принципів сталого розвитку, екологічного будівництва та енергоефективності, що сприяє їхньому успіху в енергетиці, транспорті, водопостачання та поводженні з відходами. Також цікаво, як просуваються дослідження. Японія має розгалужену мережу екологічних інститутів, дослідницьких центрів та організацій, які займаються сприянням розвитку екологічної економіки. Вони займаються науковими дослідженнями, розробляють нові технології та ініціюють проекти у сфері зелених технологій та інновацій.

Успішні проекти, реалізовані японцями у сфері екології:

- Розробка електродвигунів: Японці створили електродвигуни, які використовуються як в особистих автомобілях, так і в громадському транспорті.
- Моніторинг стану навколишнього середовища: Постійно проводяться дослідження та аналізи екологічного стану.
- Угоди про контроль забруднення: Впроваджено угоди з компаніями, за якими відповідальність за відновлення забруднених територій несе той, хто їх забруднив, що мотивує компанії знижувати викиди.
- Сортування сміття: Сортування відходів є дуже популярним як в Європі, так і в Японії, де люди добровільно сортують сміття, це показує успішний вплив країни на обізнаність населення щодо сміття та залучення вдалих інструментів мотивації.
- Магазили «Куру-куру»: Це оригінальна ідея, де кожен може принести непотрібну річ, яку інші можуть взяти для повторного використання, таким чином даючи речам друге життя.
- Управління відходами: Відходи ретельно сортуються, і завдяки цьому виробники можуть викуповувати пластик чи папір для повторного використання. Виробляються також біорозкладні пакети, які швидше розкладаються і створюють корисний компост.[1]

Дивлячись на досвід Японії у впровадженні екологічної економіки, ми бачимо важливість інновацій, співпраці між урядовими установами, приватним сектором та активної участі громадськості. Загалом японці показали нам, що зелена економіка може бути основою для сталого розвитку, допомагаючи створювати нові робочі місця та підвищувати конкурентоспроможність. [6]

Німеччина, одна з країн-лідерів екологічної економіки, за рік майже повністю відмовилася від давньої орієнтації на дешевий російський газ на користь «зеленої» енергетики. Це один із лідерів у розробці та використанні відновлюваної енергії, зокрема сонячної та вітрової. Дослідження та інновації в цій галузі постійно фінансуються, що сприяє розвитку, створенню робочих місць, а також широко впроваджуються заходи з енергоефективності та скорочення викидів. [1]

Перш за все, країна сформулювала план запобігання забрудненню повітря та контролю над ним.

1. Встановили стандарти якості навколишнього середовища
2. Створили вимог щодо скорочення викидів, що може бути досягнуто за допомогою новітніх технологій
3. Сформулювали новий регламент виробництва
4. Встановили ліміти викидів.

Додатковими та не менш важливими інструментами стали:

- Закон про контроль за викидами та постанова щодо його використання стали важливими основами для виробництва.
- Населення також «за» більш екологічний спосіб життя і тому, вони спокійно виносять непотрібні речі на вулицю з підписом «віддається» і кожен може підійти і забрати, що захоче, така ідея дає «друге життя» речам та дозволяє зменшувати кількість сміття.

- А їх громадський транспорт вже майже повністю переходить на електричні двигуни, що допомагає зменшувати викиди вуглекислого газу та зменшить парниковий ефект.

У статистичному огляді якості повітря в Україні можна було бачити, що в мирні часи викиди вуглецю і такий перехід був би дуже логічним, але дорого вартісним.

Наступною країною, на котру хотілося б звернути увагу є Ізраїль. Вони зосередженні на дослідженнях, інноваціях та неординарних ідеях для розвитку екології. Через посушливий клімат найбільшою проблемою для них постає вода, тому постійні розробки технологій та політик щодо її ефективного використання та збереження є найголовнішими для них. Країна націлена на інвестування у «зелені» технології, а також створює фінансові покарання за їх недотримання.

Започатковані податки в Ізраїлі представляють собою стратегічний підхід до управління екологічною ситуацією в країні:

- Податок на викиди вуглецю при експлуатації автомобілів, що супроводжується скороченням фінансової допомоги та пільг для виробників палива.
- Оподаткування за створення сміттєзвалищ на земельних ділянках.
- Підвищення тарифів на воду для фермерів, що спрямоване на стимулювання більш ефективного використання стічних вод.
- Цей комплекс податкових заходів може створювати значний фінансовий тиск на малі та середні підприємства, однак уряд Ізраїлю забезпечує контроль і підтримку, щоб бізнес міг адаптуватися до нових умов.

Ізраїль також активно інвестує у розвиток екологічної економіки, зокрема:

- Впровадження сонячних панелей для виробництва електроенергії.
- Розвиток вітряних турбін для використання в альтернативних джерелах енергії.
- Удосконалення систем управління водними ресурсами для більш ефективного використання водних ресурсів та зменшення втрат.
- Розширення програм утилізації відходів для зменшення впливу на навколишнє середовище та підтримки циркулярної економіки.

Ці ініціативи спрямовані на підвищення сталості економіки та зменшення негативного впливу на довкілля, що є важливими складовими стратегії розвитку країни в умовах зростаючих екологічних викликів.

І останньою, але найцікавішою у варіанті екологічного повоєнного відновлення постає Південна Корея – у 1950 році вона пережила війну та розділилась на дві частини, так на територіях де відбувались битви залишилось пустище, яке вони аналізували та доклали зусиль щоб відновити.

Проекти з відновлення територій:

- Вдосконалення управління відходами з територій на яких проводились бойові дії
- Відновлення та адаптація ландшафту, тобто оцінка змін що відбулися в ландшафті та аналіз подальших дій з цим.
- Лікування ґрунтів, котрі пережили найбільші обстріли шляхом їх зарощення та додавання ґрунту з інших територій.

- Розвиток політики «Низьковуглецевого зеленого зростання», котра за сенсом схожа з поняттями екологічної економіки, це перехід від швидкого збільшення національного доходу на якісне зростання для підвищення добробуту країни. Як можна зрозуміти з назви, в основному вона зосереджена на використанні меншої кількості викопного палива для захисту навколишнього середовища.
- Розробили індикатори зеленого способу життя за якими вели збір даних та оцінювали щорічну ситуацію.
- Привчали населення до нових-зелених стандартів шляхом штрафів та субсидій. Так наразі корейці миють та сортують сміття і якщо викинуть не за нормами, то мають сплатити високий штраф, а оскільки там всюди камери, то правопорушника легко знайти.

3.2. Впровадження екологічної економіки в процес відновлення України після війни

Вже дослідивши практичні ідеї країн, котрі відновлювались після серйозних військових дій на своїх територіях, а зараз займають провідні позиції у світі можна переходити до рекомендацій та пошуку, які з ідей підходять для України чи як можна їх адаптувати під українські традиції. Отже цей пункт буде розглядати саме ці питання.

Варіанти, які справді можуть спрацювати:

- Першим що потрібно вказати – це стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, як у особистих цілях, так і для господарств, адже підступні дії зі сторони ворога показали, що енергетичні об'єкти найлегші до влучення та спричиняють найбільше проблем при руйнуванні. Також не варто забувати про трагедію на Чорнобильській АЕС, де одна помилка зруйнувала життя багатьом, а населення ще й досі бореться з наслідком. Тому

більша автономність буде мати велику перевагу, хоч і вимагає високі інвестиції на початку, які не кожен зможе потягнути. Проте не потрібно такі речі одразу робити вимогами з жорсткими правилами, адже малі підприємства, котрі просто не мають достатнього фінансування для такого не зможуть впоратися з таким навантаженням і це зруйнує конкуренцію на багатьох ринках.

- Заохочення людей до використання зеленого транспорту та перехід громадського транспорту на електродвигуни. Залежність від російського газу у перші місяці війни зіграла критичну роль для людей, адже вони провели багато часу в чергах за паливом і не кожен міг бути впевненим в тому, що йому вистачить баку, щоб доїхати додому. Також такі зміни допоможуть зменшити викиди токсичних газів. Проте знову такі ідеї потребують затратності на початку, але в подальшому принесуть багато користі.
- Поширення норм для населення щодо надання речам «другого життя». Наразі вже можна спостерігати, що люди приймають такі варіанти, адже секондхенди постійно наповнені людьми, проте в загальному потрібно поширити цю ідею і на інші речі, такі як меблі, іграшки чи книжки, до прикладу офіційно створити платформу де люди можуть організовувати відправлення своїх речей нужденним чи просто іншим людям, замість купівлі нового.
- Для України, як аграрної країни важливим та значущим буде перехід до екологічних стандартів ведення сільського господарства. У Ізраїля хороші варіанти ведення, а з урахуванням того, що землі в країні не багато, то ідея з використанням вторинно вживаної води є достатньо цікавою та вартою уваги населення. Також потрібно зменшити використання пестицидів, адже їх розпил з літаків збільшує шкідливий вплив на атмосферу, а також пошкоджу природу за межами ділянки поля. Також токсини та яди з них

входячи в землю потрапляє до підземних вод чим в подальшому її забруднює

Варіанти котрі потрібно вдосконалювати, але можуть бути дієвими:

- Збір та переробка сміття – це чудова ініціатива, проте для України, вона потребує вдосконалень:
 - Будування великих сміттепереробних заводів, адже наразі в країні з ними сумно і точної інформації скільки їх немає, а ось сміття на помийках більшає.
 - Зміна структури сміттезбору, в країні давно все існують стандарти з баками під різне сміття, проте збирає все в кінці кінців одна сміттезбиральна машина і відносить їх в одне місце, тому сенсу в них не багато, тому потрібно проаналізувати кількість відходів на день від будинку, щоб розрахувати необхідну кількість сміттевих баків та організувати збір сміття «один день – один вид сміття» так можна точно впевнитись, що воно піде куди треба. Такий розвиток також створить додаткові робочі місця без вимог вищої освіти.
 - Залучення людей до сортування сміття – це також є основною проблемою ідеї, адже велика частина населення не зацікавлена у створенні собі «додаткової мороки» сортуючи сміття та відмиваючи його від залишків їжі, також зустрічається проблема з недостатньою кількістю місця для декількох відер. Але якщо населення звикне плюс отримає мотивацію у вигляді штрафів чи бонусів, тоді діло має здвинутись з мертвої точки.
- Зелене будівництво – це створення будівель, котрі будуть сприяти збільшенню енергоефективності будівель, взимку будуть краще зберігати тепло, а в літку залишатися прохолодними. Проте ця ідея в загальному потребує вдосконалення за пунктами це:

- Створення стандартного набору будівельних матеріалів, які підлягають опису «зроблено з еко-матеріалів».
- Розробка або купівля технології створення такого виду матеріалів.
- Створення «синтетично» конкурентної ціни, адже за затрат на виробництво чи закупівлю вони можуть бути дорогі і тому користуватися меншим попитом.
- Мотивація підприємства та людей використанням інструментів впливу, проте достатньо поступове, адже одразу не кожне підприємство буде готове до такого.

Це лише ті ідеї, які прийшли з прикладів країн, але в загальному в Україні вистачає розумних спеціалістів, котрі зможуть розробити більш доречні варіанти, але розвиток країни у напрямку екологічної економіки дозволить досягти сталості, котрої через часті неочікувані катастрофи держава ще не змогла відчувати та «прожити».

Висновок до розділу III

Останнім у роботі опрацьовується досвід інших країн, котрі пройшли складні часи війни та наразі відновились до прогресивних та тих, хто піклується про екологічну ситуацію та майбутнє своєї держави.

Отже проаналізувавши Німеччину, Японію, Ізраїль та Південну Корею важливо переш за все врахувати те, що ще ніхто в світі не досягнув повного ідеалу у ідеях екології, що демонструє наскільки це складно, хоча вони вже давно розвивають цей напрямок та постійно інвестують у дослідження на дану тематику.

Проте досвід цих країн та їх ідеї є цікавою та корисною базою для розвитку України, адже вони вже показали свою успішність, а використання та розвиток уже розробленої ідеї вимагає менше інвестицій ніж повна розробка ідеї з нуля. Тому в подальшому розділ демонструє, що можна започаткувати в Україні, а що потрібно допрацювати, тому що наразі воно точно не спрацює.

Отже, основними напрямками, які вже точно можна проводити є:

- В загальному стимулювання населення до розвитку в екологічному напрямку, що передбачає поширення екологічного транспорту, мотивування до використання відновлюваних джерел енергії та зміна норм відношення до речей.
- І ще одним важливим та дієвим для України є створення інструментів впливу на аграрний сектор економіки, тобто мотивування до використання вторинної води (яка вже була експлуатована) та вплив на використання хімічних речовин при обробці рослин.

Такі плани реальні в найближчому майбутньому та дієво покажуть себе на початкових рівнях аналізу впливу на екосистему України, тому є сенс їх розглянути та використати.

Ідеї котрі мають бути допрацьовані, вони більш дієві та принесуть більш позитивний вплив, але вимагають певних змін у нормах життя держави та великі грошові вливання, котрі наразі Україна без підтримки надати не може.

У подальшому коли закінчиться війна та почнеться відбудова, вже зараз є сенс почати планування і доцільним було б врахувати у планах напрямок створення екологічних районів чи навіть міст, з уже запланованою інфраструктурою для сміттєпереробних заводів та використання екологічного будівництва.

Також, було б справді корисно починати знищувати сміттєзвалища, яких у нас просто тисячі, адже вони отруюють землю та роблять шкідливі викиди у атмосферу. І я не кажу про їх спалювання, що є одним з найпопулярніших видів їх руйнування, а можна найняти людей чи задіяти волонтерів та зайнятися прибиранням місцевості, і потім проводити дослідження на ґрунтах наскільки ця земля отруєна та приблизно через скільки ми знов зможемо єю буде користуватися.

Як можна було помітити у цьому розділі, світ намагається переходити до більш екологічних варіантів життя та вбачає в цьому стабільне майбутнє та основу для збереження нашої планети. Тож, я закликаю Україну також робити більше для розвитку у цій сфері, адже наша країна так прекрасна, але купа сміття ще ніколи нічого не прикрашала, а наші ґрунти настільки цінні, що їми не можна так просто розкидатися.

ВИСНОВОКИ

Дане дослідження дозволило створити декілька важливих висновків на тему екологічної економіки, екологічної ситуації в Україні на даний момент та можливості та виклики з якими Україна може зіткнутись на шляху до сталого розвитку в період повоєнного відновлення.

По-перше, досвід розвинутих країн, таких як Німеччина та Японія, демонструє, що екологічна економіка може стати потужним інструментом для відновлення після війни. Ці країни успішно інтегрували екологічні принципи у свої економічні стратегії, що сприяло не лише економічному зростанню, але й покращенню якості життя та збереженню природних ресурсів. Важливо врахувати їхні підходи до відновлення інфраструктури, впровадження чистих технологій та розвитку відновлюваних джерел енергії.

По-друге, для України ключовим завданням є розробка національної стратегії екологічної економіки, яка враховуватиме специфіку повоєнного відновлення. Це передбачає створення ефективної системи управління природними ресурсами, впровадження принципів кругової економіки та розвиток зелених технологій. Особливу увагу слід приділити реформуванню енергетичного сектору, зокрема переходу на відновлювані джерела енергії, що зменшить залежність від викопних видів палива та підвищить енергетичну безпеку країни.

По-третє, важливою складовою екологічної економіки є активне залучення громадськості та бізнесу до процесів екологічного відновлення. Створення сприятливих умов для інвестицій у зелені проекти, підтримка інновацій та розвиток малого і середнього бізнесу у сфері екологічних послуг стануть важливими кроками на шляху до сталого розвитку.

По-четверте, міжнародна співпраця та використання зовнішньої допомоги відіграватимуть важливу роль у процесі повоєнного відновлення України. Використання грантів, кредитів та технічної допомоги від міжнародних

організацій та країн-партнерів допоможе реалізувати масштабні екологічні проекти та забезпечить обмін досвідом з розвиненими країнами.

І останнім, але не менш важливим є те, що успіх впровадження екологічної економіки в Україні після війни залежатиме від політичної волі, ефективного управління та суспільної підтримки. Лише комплексний підхід, що об'єднує економічні, соціальні та екологічні аспекти, дозволить досягти сталого розвитку та забезпечити гідне майбутнє для наступних поколінь. Досвід розвинутих країн свідчить про те, що екологічна економіка є не лише можливістю, але й необхідністю для успішного повоєнного відновлення та сталого розвитку України.

Отже, насправді варіантів для розвитку та відновлення України дуже багато і потрібно аналізувати і вибирати найкращий, основна проблема з якою зустрінеться система відновлення – це інвестиції. Тому що у країні великий зовнішній борг, який в якийсь момент треба буде закрити, а відновлення та введення нововведень буде також потребувати вливань, тому перш за все потрібно залучитись міжнародною фінансовою підтримкою у відновленні міст та територій, але починати аналітику та розвиток стратегії потрібно зараз, адже так країна представить ідею та причини грошової допомоги, яку вона потребує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кравченко А. С. «Екологічна економіка: проблеми та перспективи впровадження». Курсова робота. Київ 2023 30 с.
2. Бажал Ю. М. «Екологічна економіка» 2003 с 182-201:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/369c77ab-878c-4e37-a63c-30d1f49887a2/content>
3. Хаврова К.С. та Плужнікова Л. М. «Визначення поняття «екологічна економіка»» стр. 233-237: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/28_2019_ukr/36.pdf
4. Мельник Л. Г. Екологічна економіка», «Енциклопедія сучасної України» 2009: <https://esu.com.ua/article-18677>
5. Вовк В. І. «Екологічна економіка – від доктрини до політики» 2004:
<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f8958347-a32d-44f8-bde5-d40dcd925aae/content>
6. Огляд книги “Ecological Economics. Principles and applications” Германа Дейлі та Джошуа Фарлей.: <https://ecoclubua.com/ekoekonomika/scho-take-ekolohichna-ekonomika/>
7. Р. Ліндсі та Л. Далман, за рецензією Дж. Бланден «Зміна клімату: глобальна температура» 2024: <https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-global-temperature>
8. Статистичні дані пункту «Економічна статистика/Навколишнє природне середовище». Дані таблиці: «Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря (1990-2021)»: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Статистичні дані пункту «Економічна статистика/Навколишнє природне середовище». Дані таблиці: «Утворення відходів за джерелами (1995-2020)»: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

10. Ємельянов, І., Смагло, Д., Древаль М. «Статистичні дані щодо забруднення повітря в Україні та інших країнах Європи.» 2020 Збірник наукових праць, с. 116-117: <https://doi.org/10.36074/11.12.2020.v3.39>
11. Т. Джамасб, Х. Росельон, Е. Трухільо-Бауте «Зелені можливості для енергетичного сектору». Симпозіум міжнародної асоціації для енергетичної економіки. 2024: <http://www.iaee.org/eeep/article/502>
12. Ковтун Т. А. «Визначення ролі екологізації в досягненні цілей сталого розвитку» Одеса 2020: <https://www.daemmt.odesa.ua/index.php/daemmt/article/view/322/267>
13. Даниляк А. «Забруднення водою України. Якого слона в кімнаті українська влада не помічає?» 2021: <https://ecoaction.org.ua/zabrudnennia-vodojm-ukrainy.html>
14. Оновлюванні дані сайту «Якість повітря в Україні» <https://www.iqair.com/ukraine>
15. Демяник Д. «Топ-5 екокатастроф України у 2020 році» 2020: <https://glavcom.ua/country/incidents/top-5-ekokatastrof-ukrajini-u-2020-roci-727175.html>
16. «Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії» 2020: <https://ecoaction.org.ua/zmina-klimatu-ua-ta-svit.html>
17. Портал знань про кліматичні зміни. «Огляд кліматичних змін в Україні»: <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/ukraine>
18. «Тверді побутові відходи України: Потенціал розвитку» Фінальний звіт міжнародного банку 2013 с. 8-87 : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/839801556599035128/pdf/Municipal-Solid-Waste-in-Ukraine-Development-Potential.pdf>
19. «Управління відходами: скільки в Україні утворюється і накопичується сміття» 2021: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/28/infografika/suspilstvo/upravlinnya-vidxodamy-skilky-ukrayini-utvoryuyetsya-nakopychuyetsya-smittya>

20. Закон України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року»:
<https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>
- 21.«Міндовкілля продовжує розповідати світу про довкіллеві наслідки війни»: <https://mepr.gov.ua/mindovkillya-prodovzhuye-rozpovidaty-svitu-pro-dovkillyevi-naslidky-vijny/>
- 22.Шуляк С. та ін. «Український екологічний журнал» 2021:
<https://www.ujecology.com/articles/quality-and-safety-of-tap-water-in-selected-ukrainian-regions-70575.html>
23. «НАН України ухвалила постанову «про екологічні наслідки руйнування греблі Каховської ГЕС»». Постанова 2023:
https://uhe.gov.ua/media_tsentr/novyny/nan-ukrayiny-ukhvalyla-postanovu-pro-ekolohichni-naslidky-ruynuvannya-hrebli
- 24.«Як Німеччина бореться з промисловим забрудненням» 2021:
<https://ecolog-ua.com/news/yak-nimechchyna-boretsya-z-promyslovyim-zabrudnennyam>
- 25.«Як Японія вирішує екологічні проблеми» 2020: <https://ecolog-ua.com/news/yak-yaponiya-vyrishuye-ekologichni-problemy>
- 26.М. Накай, В. ф. Лесль, Х. Ветцель. «Переваги щодо динамічних тарифів на електроенергію: порівняння домогосподарств у Німеччині та Японії» «Екологічна економіка.» Журнал. 2024:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800924001368>
- 27.Чистяков О. «Досвід управління водними ресурсами Ізраїлю»: <https://ns-plus.com.ua/2019/11/05/dosvid-upravlinnya-vodnyimi-resursamy-izrayilyu/>
- 28.Варламова С. І, Варламова І. С. «Екологічна безпека та сталий розвиток взаємозв'язок та взаємовплив». Електронний журнал «Ефективна економіка» 2017 №7: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5679>
- 29.Кьон Сем Мін «Вимірювання стратегій зеленої економіки в Кореї»: https://www.unescap.org/sites/default/files/1.1_A%20Measurement%20Strategy%20for%20Green%20Economy%20in%20Korea.pdf

30. Сан Де Чой «Рух зеленого зростання у Республіці Корея: вибір чи необхідність?»:

https://www.greenpolicyplatform.org/sites/default/files/kggp_knowledge%20note%20series_01.pdf

31. «Екологічний контроль атмосферного повітря: на прикладі Південної Кореї» 2023: <https://ukraine-oss.com/ekologichnyj-kontrol-atmosfernogo-povitrya-na-prykladi-pivdennoyi-koreyi/>

ДОДАТКИ:

Додаток А

Дані для рис. 2.2

	Усього викидів забруднюючих речовин	Усього викидів діоксиду вуглецю
2004	6325,9	148,8
2005	6615,6	173,6
2006	7027,6	201,9
2007	7380,0	213,3
2008	7210,3	204,3
2009	6442,9	180,3
2010	6678,0	193,2
2011	6877,3	229,9
2012	6821,1	226,6
2013	6719,8	225,8
2014	5346,2	193,0
2015	4521,3	161,2
2016	4686,6	173,9
2017	4230,6	148,2
2018	4121,2	150,5
2019	4108,3	147,2
2020	3675,3	131,9
2021	3788,8	157,5

Таблиця створена на основі даних державно служби статистики України
«Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря»

Додаток Б

Дані для рисунку 2.3.

	Види відходів				Усього накопичено у спеціальних об'єктах
	Створені відходи	Утилізовані	Спалені	Видалені у спеціально відведені місця	
2010	422,5	144,9	1,1	311,6	13220
2011	443,8	153,4	1	251,4	14372,1
2012	446,7	143,1	1,2	263,6	14856,6
2013	445,3	146,7	0,9	264,7	15111,6
2014	355	109,3	0,9	203,7	12205,5
2015	312,3	92,5	1,1	152,3	12505,9
2016	295,9	84,6	1,1	157,4	12393,9
2017	366,1	100,1	1,1	169,8	12442,2
2018	352,2	103,7	1	169,5	12972,4
2019	441,5	108	1,1	239	15398,6
2020	462,4	100,5	1	276	15635,3

Таблиця створена на основі даних державно служби статистики
України «Утворення відходів за джерелами»